

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

BETYDELSEN AV FÖRSKOLLÄRARES RIKTNINGSGIVARE I BARNNS LEK

En studie om hur förskollärare kan använda en pluralistisk undervisningsprincip kopplat till barns lek

FÖRFATTARE:

Johanna Sturesson & Karin Monie

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

6/2019

SAMMANFATTNING

SYFTET MED ARTIKELN är att analysera hur ett pragmatiskt undervisningsupplägg i förhållande till barns lek kan påverka barns förmåga att kritiskt handla och reflektera. Artikeln tar reda på vilka riktningsgivare som dominerar i leken och vilka gap som synliggörs. Artikeln belyser också vilken skillnad det blir för barnen när förskollärare använder sig av en pluralistisk undervisningsprincip med omorienterande och bekräftande riktningsgivare i förhållande till barns lek.

Den metod som används är aktionsforskning. Fokus ligger dels på förskollärares roll och handlande i leken, dels vilken skillnad förskollärares medvetenhet kring val av riktningsgivare gör för barnen i leken. Kartläggning inför aktion visade att bekräftande och normerande riktningsgivare förekom och därför lades ett fokus på omorienterande riktningsgivare och en pluralistisk undervisningsprincip. I arbetet med aktionerna har det blivit tydligt att de riktningsgivare förskollärare ger i undervisning och lek har betydelse. Barn får möjlighet att göra egna medvetna val genom kritisk handling och reflektion när det pragmatiskt teoriinformerade undervisningsupplägget förs in i leken.

Johanna Sturesson är legitimerad förskollärare.

E-post: johanna.sturesson@uppsala.se

Karin Monie är legitimerad förskollärare.

E-post: karin.monie@uppsala.se

Denna artikel har den 11 februari 2019 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:

www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:

www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
TEORIBAKGRUND	9
Lek	9
Undervisning.....	9
Socialkonstruktionism och pragmatism	10
Pragmatiskt teoriinformerat undervisningsupplägg.....	10
Syfte och frågeställningar	11
METOD OCH GENOMFÖRANDE	13
Aktionsforskning	13
Kartläggning.....	13
Dominerande riktninggivare och undervisningsprinciper	13
Identifierade gap och privilegierade handlingar.....	14
Studiens undervisande aktioner.....	14
Etik.....	14
RESULTAT	15
Resultat av aktion	15
Slutsatser.....	16
DISKUSSION	17
REFERENSLISTA	19
APPENDIX	21
Bilaga 1: Samtyckesblankett	23
Bilaga 2: Didaktisk planering äldre barn 1	24
Bilaga 3: Didaktisk planering äldre barn 2	25
Bilaga 4: Didaktisk planering yngre barn.....	26

INLEDNING

ROSENDALS FÖRSKOLA I Uppsala är belägen relativt centralt med närhet till Stadsskogen. Förskolan startade 2011 och består av åtta avdelningar uppdelade på fyra block. På förskolan finns 132 barn inskrivna, ca 60 barn i åldrarna 1–3 och 72 barn i åldrarna 3–5 år. På förskolan arbetar 24 pedagoger fördelat på 11 förskollärare och 13 barnskötare.

Förskolan har sedan våren 2016 deltagit i Ifous FoU-program ”Undervisning i förskolan”. Deltagandet har bland annat inneburit att representanter från förskolan fått prova att undervisa inom olika ämnen (musik, matematik, språk, och kommunikation) och med olika teoriupplägg. De upplägg som provats är: Lesson study, Learning study med variationsteori, Poststrukturell ingång, samt Pragmatiskt teoriinformerat undervisningsupplägg. Under deltagandet i FoU-programmet uppstod en nyfikenhet gällande det pragmatiskt teoriinformerade upplägget. Denna form av undervisning uppfattades som särskilt intressant för att arbeta med normer och värden i förskolans utbildning. Inom normer och värden finns en utmaning i att hitta konkreta arbetsformer för ett systematiskt arbete med att följa, dokumentera, och analysera barns lärprocesser. Här gjordes bedömningen att det fanns ett behov av att utveckla förskollärares förhållningsätt och arbetsformer.

I denna studie har aktioner genomförts med barn i åldrarna 4–5 och 2–2,5. De äldre barnen på förskolan leker gärna olika Marvelfigurer där figurerna har olika egenskaper och krafter, både onda och goda. Observationer visar att pedagoger inte alltid stödjer eller stimulerar denna lek samt att de förhåller sig till leken på olika sätt. I arbetet med de yngre barnen uppmärksammas att pedagogerna ofta befinner sig nära barnen i deras lek, men förhåller sig mer observerande än aktivt deltagande i leken.

Ambitionen är att lyfta barns lek och genom aktionsforskning belysa betydelsen av förskollärares didaktiska val i relation till barns lek utifrån pragmatiskt teoriinformerad undervisning.

TEORIBAKGRUND

LEK

I **LÄROPLAN FÖR** förskolan – 98, reviderad 2016 (Lpfö 98 2016, s.6) står:

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska präglade verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.

Enligt *Förskolans pedagogiska uppdrag – Om undervisning, lärande och förskollärares ansvar* (Skolinspektionen, 2016) flyter lek och lärande samman, barn lär sig ständigt oavsett var de befinner sig eller vad de gör, barn skiljer inte heller ut det ena från det andra.

Linda Linder, förskollärare, lärare (F-3), teaterpedagog och ateljérista menar på sin blogg ”Pedago-

giska kullerbyttan” att barn många gånger lämnas i fri lek med pedagoger som vaktar och inte deltar. Hon hävdar att de vuxna inte ser vad barnen upplever i leken, vilka som tillåts vara med eller inte och hur de behandlar varandra. Förskolans uppgift, enligt Linder, är att lära om barns lek för att utveckla och ge möjligheter för den – och det kan bara ske genom barns lek (Linder, 2014).

I Skolverkets publikation *Undervisning i förskolan – en kunskapsöversikt* (2018), beskrivs barns lek som en möjlighet där förskollärare kan undervisa om olika innehåll och fördjupa kunskaper inom läroplanens målområden. Leken i sig kan också bidra till att utveckla lekstrategier och lekregler som samförstånd, ömsesidighet och turtagande samt kunskap av olika slag för att kunna leka utvecklande roller. Leken tar sin inspiration från verkligheten där olika erfarenheter kan vävas in, men är i teorin helt fri. I leken skapas en tillfällig verklighet med egna regler vars konsekvenser kan undersökas. Denna typ av hypotetiskt tänkande är relaterat till lärande generellt (Skolverket, 2018).

UNDERVISNING

DEFINITIONEN AV UNDERVISNING, enligt skollagen, är ”sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande av kunskaper och värden” (Skollagen 2010:800).

Undervisning som begrepp har länge varit ovanligt i förskolan. Barn lär ständigt oavsett var de befinner sig, lek och lärande flyter samman och barn skiljer inte det ena från det andra. Till skillnad från lärande så har undervisning att göra med de målstyrda

processer som kan beskrivas i begreppet didaktik. Ordet didaktik kan förklaras som ”konsten att peka ut något för någon” (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2013, s.7). Det är viktigt att förstå att det är skillnad på lärande och undervisning, då det är en skillnad i vad man undervisar i och det man faktiskt lär sig (Skolinspektionen, 2016).

Vallberg Roth menar att undervisning kan beskrivas avse handlingar där förskollärare riktar barns uppmärksamhet. Det kan vara situationer som uppstår ur

barnens intressen eller frågor och kan ske vid olika tider, i olika rum och i olika arrangemang (Vallberg Roth, 2016). I allmänna råd med kommentarer *Måluppfyllelse i förskolan* (2017) framhålls att en förskollärare måste ha det övergripande ansvaret för det som görs om det ska få klassas som undervisning (Skolverket, 2017).

I nuvarande läroplan förekommer inte ordet undervisning, istället beskrivs den process som syftar till utveckling och lärande (undervisning som begrepp har dock skrivits in i den läroplan som börjar gälla från och med 1 juli 2019). Verksamheten ska genomföras så att den stimulerar och utmanar barnens utveckling och lärande (Lpfö 98 2016).

SOCIALKONSTRUKTIONISM OCH PRAGMATISM

PRAGMATISMEN GRUNDAR SIG i *socialkonstruktionism* (Vallberg Roth, 2016). Det innebär att kunskap ses som en social konstruktion och inte något som representerar verkligheten. Individerna skapar inte sin egen kunskap, utan kunskap skapas tillsammans med andra. Det sociala sammanhanget har betydelse då kunskap kommuniceras genom språket. Sociala interaktioner mellan människor skapar handlingar och mentala processer. Undervisning utifrån denna ingång har kom-

munikation och språk i förgrunden. I det pragmatiska perspektivet antas kunskapen utvecklas i och genom handling. Kunskandet visar sig i utbyte mellan människor och är något som medför en förändring för alla involverade (Hedefalk, 2014). Den pragmatiska teorin är en stödjande ingång i denna studie eftersom avsikten är att uppmärksamma pedagogers handlingar i relation till barns lek, samt analysera hur barns förmåga att handla och reflektera påverkas av undervisningen.

PRAGMATISKT TEORIINFORMERAT UNDERVISNINGSUPPLÄGG

MARIA HEDEFALK (lektor vid Uppsala universitet) har i sin avhandling (2014) beskrivit undervisning utifrån ett pragmatiskt perspektiv. Hon är inriktad på barns meningsskapande om hållbar utveckling och fokuserar på de didaktiska frågorna vad, hur och varför, det vill säga vilket undervisningsätt och vilket undervisningsinnehåll som barnen möter i förskolan (Vallberg Roth, 2016).

Utifrån ett värdegrundsperspektiv beskriver Lpfö 98 2016 att barnen ska göras delaktiga, och få möjligheter att utveckla kunskaper, tillit och vetskapen att de kan påverka. Barnen ska få utveckla kunskaper i att göra egna medvetna etiska ställningstaganden. Förskolan ska ge förutsättningar för barn att reflektera och tänka själva, grundat på kunskaper och personliga erfarenheter.

I ett pragmatiskt teoriinformerat undervisningsupplägg används tre huvudbegrepp, dessa är: *interaktion*, *stå fast* och *gap* (Vallberg Roth, 2016). Med *interaktion* menas samspel mellan människor, eller människor

och miljö, material. Begreppet *stå fast* avser när handlingar flyter på och inte behöver förklaras. *Gap* blir synligt när någon tvekar, eller när något blir på ett annat sätt än normen. Enligt Hedefalk finns det en mängd sätt att handla i undervisningssammanhang för att rikta barns uppmärksamhet mot ett visst håll i den aktuella situationen. Sådana riktningsgivare som anses privilegierade är *bekräftande*, *instruerande* och *omorienterande*. Exempel på detta kan vara att förskolläraren *bekräftar* att det barnen gör är relevant. När läraren visar att barnen förväntas handla på ett visst sätt blir riktningsgivaren *instruerande*. När barnen följer en annan väg än de tänkt från början blir riktningsgivaren *omorienterande* (Undervisning i förskolan, 2016).

Tre undervisningsupplägg kan identifieras i det pragmatiska perspektivet: det är faktabaserat, normerande och pluralistiskt upplägg. Det faktabaserade upplägget fokuserar på lärandet av specifika fakta. Det normerande upplägget lägger fokus på att påverka barnens handlingar och få dem att inta en viss ståndpunkt. Det

pluralistiska upplägget syftar till att synliggöra olika alternativ och att få barnen att utveckla förmågan att ta egna beslut utifrån information (Vallberg Roth, 2016).

Alla undervisningsupplägg är bra, beroende på situation. Det är viktigt att inte fastna i ett av upplägg, utan att titta på situationen (praktiken), vad är

relevant just här? Hedefalk menar också att menings- skapande processer endast sker i det pluralistiska upp- lägget. Barnen behöver känna sig trygga i att uttrycka avvikande åsikter (Hedefalk, 2017).

Nedanstående tabell visar framträdande drag för de olika undervisningsprinciperna.

TABELL 1: UTMÄRKANDE DRAG FÖR DE OLIKA UNDERVISNINGSPRINCIPERNA (HEDEFALK, 2014, S.37)

DIDAKTISKA FRÅGOR	FAKTABASERAD UNDERVISNINGSPRINCIP	NORMERANDE UNDERVISNINGSPRINCIP	PLURALISTISK UNDERVISNINGSPRINCIP
Undervisningsinnehåll, <i>vad</i> .	Fördefinierat innehåll. Lära sig relevant kunskap och hitta/värdera relevanta källor.	Fördefinierat innehåll. Moraliska värderingar, lära sig rätt attityd och sätt att handla på.	Fakta räcker inte till, värderingar måste till. Moraliska värderingar, olika värderingar och sätt att handla på.
Undervisningsmetod, <i>hur</i>	Läraren undervisar relevant fakta och barnet lär sig rätt fakta och metod för att hitta den.	Läraren undervisar det rätta sättet att handla på och barnen övar sig genom att agera.	Läraren iscensätter situationer där barnet övar sig på att kritiskt reflektera över olika sätt att handla och tänka på.
Syfte med undervisningen, <i>varför</i>	Förstå hur värden/samhället fungerar. Lära sig rätt fakta.	Bli en fördefinierat "god" medborgare. Lära sig den rätta handlingen eller värderingen.	Bli en aktiv, kritisk medborgare. Lära sig att kritiskt granska en handling utifrån olika källor och värderingar.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

SYFTET MED STUDIEN är att analysera hur ett pragmatiskt undervisningsupplägg i förhållande till barns lek kan påverka barns förmåga att kritiskt handla och reflektera. Utifrån detta formulerades följande frågeställning: Hur påverkar en pluralistisk undervisningsprincip barnens förmåga att kritisk reflektera över olika sätt att handla och tänka i leken?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

AKTIONSFORSKNING

I DENNA STUDIE ansågs aktionsforskning vara den bästa metoden för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Detta på grund av att metoden fungerar bra i förskolan då förskollärare kan prova olika aktioner i den dagliga utbildningen. Aktionsforskning är ett sätt att förstå sammanhang och få perspektiv på det egna arbetet. Enligt boken *Aktionsforskning i förskolan* (2016)

innebär aktionsforskning olika steg i en process, där fokus i processen ligger på den egna praktiken och på de egna erfarenheterna av arbetet med utbildningen. Aktionsforskning bygger på en spiral av aktiviteter: planera, agera, observera, och reflektera. Reflektionen leder till nya frågor, vilket kräver en ny aktion och så vidare.

KARTLÄGGNING

DEN INSAMLADE EMPIRIN består av observationer, löpande protokoll, skuggning och loggbok. Aktionerna inleddes med en kartläggning där observationer i respektive barngrupp genomfördes. Fokus för observationerna var situationer där barnen lekte själva

eller tillsammans med en pedagog. Observationerna riktades mot pedagogen, dennes förhållningssätt och påverkan på barnen. Vägledande frågor som användes i observationerna var *hur, med vem/vilka* samt *vad gör barnen utifrån vad pedagogen säger?*

DOMINERANDE RIKTNINGSGIVARE OCH UNDERVISNINGSPRINCIPER

KARTLÄGGNINGEN VISAR ATT de undervisningsprinciper som dominerar och förekommer mest är de faktabaserade och normerande principerna. Det finns flera tecken på faktabaserad undervisningsprincip med tydligt bekräftande och instruerande riktningsgivare där det uppmärksammas vad barnen gör. Exem-

pel vi har sett är att pedagoger bekräftar det barnen säger: ”jaha, du tänker så” eller ”ja, jag ser dej!” men utan att föra resonemanget vidare. Vidare framkommer exempel som: ”vänta”, ”klättra inte”, eller ”här gäller det att hålla i sig”, där pedagoger ger mer uppmärksamhet eller instruktioner.

IDENTIFIERADE GAP OCH PRIVILEGERADE HANDLINGAR

UNDER KARTLÄGGNINGEN FRAMTRÄDER många tillfällen då pedagogerna leder/initierar aktiviteter. Det pågår också lek då barnen leker ”ostört” från pedagoger, där pedagogen både medvetet och omedvetet väljer att inte gå in och delta i leken. Pedagogen rör sig ofta över flera rum och är mer observerande än

deltagande i leken. Detta sker även när det är så pass många pedagoger att det finns möjlighet att stanna kvar i barnens lek. Detta är ett tydligt gap. Ytterligare ett gap som identifieras är där pedagogen hamnar i konflikt mellan att delta i leken eller inte. Kartläggning visar att pedagoger gör på olika sätt.

STUDIENS UNDERVISANDE AKTIONER

UTIFRÅN IDENTIFIERADE GAP valdes två-tre aktioner i varje barngrupp. Inför dessa aktioner gjordes didaktiska planeringar (se bilaga 2, 3 och 4), där det tydliggjordes vilken typ av aktion som skulle göras, för vem och vad undervisningsinnehållet skulle vara. Utgångspunkten blev Hedefalks (2014) utmärkande drag för en pluralistisk undervisningsprincip genom iscensatta situationer där barnen fick öva sig att kritiskt handla och reflektera. Syftet var att se om detta påverkade

barns kritiska handlingsförmåga i leken. Frågor formulerades för att stödja en pluralistisk undervisningsprincip.

Observationer genomfördes med hjälp av skuggning och löpande protokoll över vad barnen gjorde och hur förskolläraren agerade. Det insamlade materialet blev sedan underlag för reflektion och analys. Den insamlade empirin kopplades i analysen till våra frågeställningar och syftet med studien.

ETIK

PEDAGOGER OCH VÅRDNADSHAVARE till berörda barn har fått ge sitt godkännande till deltagande i artikeln via en samtyckesblankett (se bilaga 1). Alla deltagare har avkodats i protokoll och loggbok samt i skrivandet av denna artikel. Det insamlade materialet från kartläggningen bearbetades genom reflektion och mindmaps. Materialet studerades och tydliga drag i mötet mellan barn och pedagog lyftes fram.

RESULTAT

RESULTAT AV AKTION

DIDAKTISKA PLANERINGAR UTFORMADES utifrån pragmatiskt undervisningsupplägg, dessa planeringar användes vid genomförandet av aktionerna (se bilaga 2, 3, och 4).

UNDERVISNING MED ÄLDRE BARN:

Förskolläraren och barnen har ett ”Marvelmöte”,* barnen berättar vilka olika krafter de olika figurerna har. Pedagogerna svarar med omorienterande frågor: *Kan man leka många?, Vad behöver man få göra när man är en marvelfigur?* Exempel på barnens svar är: *hoppa, flyga, skjuta spindelnät*. Förskolläraren utvecklar samtalet/leken från figurernas egenskaper till förmågor:

- Förskolläraren:* Kan de vara hjälpsamma på något sätt?
Barn 1: Vad betyder det?
Förskolläraren: Hjälpsam, det betyder att man hjälper någon.
Barn 2: Det enda är en farbror som man ger en guldklimp.
Förskolläraren: Kan man hjälpa honom?
Barn 2: Ja, och några människor.
Förskolläraren: Hur gjorde ni när ni lärde er?
Barn 3: Vi har lärt han.
Förskolläraren: Hur då?
Barn 4: Vi har berättat vilka gubbar det fanns.

Barnen utvidgar samtalet och får tid att förklara. Barnens resonemang kring lekens innehåll utvecklas genom att barnen tillsammans fyller på varandras beskrivningar och får leken att fungera utifrån det sammanhang de befinner sig i. Förskolläraren avslu-

tar med att fråga – Har ni fått berätta allt ni vill berätta? Vid nästa undervisningstillfälle återkopplas till föregående ”Marvelmöte”. Förskolläraren har tillfört material för att skapa en rörelselek utifrån det barnen berättat. Barnen utvecklar begrepp som dubbelhopp och trippelhopp. Barnen provar olika material samtidigt som de berättar och förklarar olika egenskaper som olika marvelfigurer har.

UNDERVISNING MED YNGRE BARN:

Förskolläraren har efter en samling med sagan Bockarna Bruse som innehåll, förflyttat sig in i ett rörelserum tillsammans med fyra barn, 2–3 år. Barnen och förskolläraren lyfter, drar och ställer tillsammans iordning en balansbana. Barnen går balansgång fram till en madrass som de hoppar ner på. Förskolläraren stöttar med att hålla fram sin hand.

- Förskolläraren:* Kommer den stora bocken nu?
Klamp, klamp, klamp!
Kan du klampa hårt?
När den lilla bocken kommer (paus) hur låter det då?
Klampar den lilla bocken eller hur låter den?
Hur gör man när man trippar då?
Är det roligt att vara den stora bocken (paus) att klampa?
Barn 1: Jag är mellanbocken!
Förskolläraren: Är du den mellersta bocken?
Jag hör att X är stora bocken för bocken klampar.
Barn 2: Vem är som klampar på min bro?

* Marvel producerar serietidningar och filmer vars innehåll ofta fokuserar på superhjältar, exempelvis Spindelmannen och Hulken.

- Förskolläraren:* Är du trollet?
Vad säger trollet då hörni?
- Barn 2:* Då kommer jag och äter upp dig!
- Förskolläraren* Är du lilla bocken?
(vänd till barnet Vad säger bocken då?
ovanför): Och då säger bocken Ta inte mig!
- Barn 3:* Ta inte mig!

I leken med balansbanan arbetar pedagogen med bekräftande riktninggivare. Barnen svarar på detta med att hålla kvar dialogen om vilken roll som avses. Barnen följer varandra i leken och utvecklar den tillsammans genom att börja gå på rad över "bron". När pedagogen bekräftar klampandet över bron börjar fler barn att klampa. Pedagogen omdirigerar och ställer frågor om hur det låter då den lilla bocken trippar,

samt om vem som är trollet. Fler barn väljer då att ta rollen som troll.

I analys av det insamlade materialet framkom att undervisning med pluralistiska riktninggivare i fokus påverkade barnen i leken och de kom med olika förslag och lösningar i den pågående leken. De aktioner som gjorts visar att pedagogens omorienterande förhållningssätt påverkar barnens förmåga att reflektera. Utifrån de riktninggivare som ges, får barnen möjlighet att kunna vara med och påverka och reflektera över olika sätt att handla och tänka. I arbetet med yngre barn (2–2,5 år) lyfter pedagogen fram och synliggör att man kan göra på olika sätt. I aktionen kan det handla om att ta olika roller och olika gestalter i en dramalek, i förlängningen ser vi att det påverkar barnens förmåga och förståelse för att saker kan göras på olika sätt och att de också skapar sig en förmåga att tänka kritiskt.

SLUTSATSER

UTIFRÅN STUDIENS SYFTE och frågeställning: Hur påverkar en pluralistisk undervisningsprincip barnens förmåga att kritiskt reflektera över olika sätt att handla och tänka i leken? blir våra slutsatser följande:

- ★ En pluralistisk undervisningsprincip i relation till barnens lek bidrar till ökad möjlighet för barnen att aktivt kritiskt reflektera över olika sätt att handla och tänka i leken.
- ★ När förskolläraren lägger till ord och begrepp, sätter ord på vad barnen gör och det som sker, leder det för de yngre barnen till att barnen ges möjlighet att vidga sin förståelse för ämnesinnehåll, ord och begrepp.
- ★ I undervisning med äldre barn behöver förskolläraren vara tydliga i valet av riktninggivare för att ge barnen möjlighet att utveckla sin förmåga att handla och reflektera.
- ★ Förskollärarens val av undervisningsupplägg och riktninggivare i leksituationer har betydelse för barnens möjlighet till delaktighet och inflytande över sin utbildning.

DISKUSSION

I AKTIONEN MED de äldre barnen synliggör ett pragmatiskt undervisningsupplägg olika sätt att tänka. Förskolläraren vidgar barnens perspektiv och påverkar deras förmåga att handla kritiskt utifrån innehållet i leken. Barnen får en möjlighet att agera och kritiskt handla på olika sätt. I och med förskollärarnas medvetenhet om de olika riktninggivare som finns och vilka riktninggivare som ges påverkar det barnen i deras lek, samt deras förmåga att reflektera och handla kritiskt i sina lekar.

I aktionen med de yngre barnen dominerar den bekräftande riktninggivaren i det pragmatiska upplägget. I aktionen/leken uppstår en lek med ord, att se och lära av varandra. Orden som förskolläraren lägger till eller bekräftar skapar en pluralism där barnen reflekterar kring de begrepp som förekommer i leken.

I genomgången av resultaten från aktionerna med de äldre barnen syns en skillnad jämfört med innan aktionerna. Pedagogerna har innan aktionerna med de äldre barnen inte haft tillräcklig aktiv närvaro i ”Marvellen” för att se och fånga upp möjligheter som leken ger. Pedagogerna har inte tagit tillvara möjligheten att utveckla förmågor som handlar om rörelse, motorik, samspel, språk och kommunikation (berättande, ord och begrepp), att vidga normen – vad är möjligt i leken?

När ”Marvellen” inom aktionen är slut vill barnen fortsätta leka med förskolläraren: –*Vi vill fortsätta leka med dig!* Det kan tolkas som att barnen fått en positiv respons på sin lek och ser att förskolläraren visat ett positivt intresse, till skillnad från tidigare då

det mest handlat om tillsägelser och en önskan från pedagogernas håll att ändra i barnens lek. De pluralistiska riktninggivarna har skapat en öppenhet hos både barnen och förskolläraren inför leken.

Ett gap utifrån pragmatiskt teoriinformerat undervisningsupplägg som förskolläraren kan hamna i berör frihet kontra styrning i leken. En fråga som uppstår är om det konkret går att se hur förskolläraren påverkar eller kontrollerar barnens lek. Vi ser att leken inledningsvis stoppas upp i och med att barnen i ett reflekterande samtal får sätta ord på innehållet i leken. I ett senare skede kan leken utvecklas och vidgas tillsammans med förskolläraren. I reflektion tillsammans med barnen får förskolläraren möjlighet att samla inspiration och tidigare erfarenheter till kommande undervisningstillfällen och leksituationer som uppstår.

Med de yngre barnen på förskolan används mer bekräftande riktninggivare. Det ger barnen en positiv respons som vi kan anta skapar en gemensam förståelse och lust till leken. Då förskolläraren omdirigerar genom att betona olika roller och innehåll, har barnen fått möjlighet att välja en ny riktning i leken än vad som var inledningsvis. Även här kan vi tolka det som att barnen fått en positiv respons på sin lek och ett stöd i sin förmåga att reflektera och upptäcka fler möjligheter i leken.

Arbetet med studien har synliggjort att lek – och lärares aktiva deltagande i leken är en outnyttjad potential i undervisningen. Detta inspirerar oss i vårt fortsatta arbete.

REFERENSLISTA

- ★ Doverborg, E., Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa barn i förskolan*. Stockholm: Liber.
- ★ Hedefalk, M. (2017). *Hållbar utveckling och undervisning* [Föreläsning]. Malmö börshus: 12.10.2017.
- ★ Hedefalk, M. (2014). *Förskola för hållbar utveckling: Förutsättningar för barns utveckling av handlingskompetens för hållbar utveckling*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-215087>
- ★ Linder, L. (2014). *Pedagogiska kullerbyttan* <https://kullerbyttanblogg.com/2014/01/06/vad-tror-vi-om-den-fria-leken/> (2018-04-20)
- ★ Nylund, M., Sandback, C., Wilhelmsson, B. & Rönnerman, K. (2016). *Aktionsforskning i förskolan – trots att schemat är fullt*. Stockholm: Lärarförlaget.
- ★ SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- ★ Sheridan, S. & Williams, P. (red.) (2018). *Undervisning i förskolan: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- ★ SKOLFS 1998:16 *Förordning om läroplan för förskolan*. Stockholm: Skolverket.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3932>
- ★ Skolinspektionen (2016). *Förskolans pedagogiska uppdrag – Om undervisning, lärande och förskollärares ansvar*. Stockholm: Skolinspektionen. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/forskolan-ped-uppdrag/rapport-forskolans-pedagogiska-uppdrag.pdf>
- ★ Skolverket (2017). *Måluppfyllelse i förskolan – Skolverkets allmänna råd med kommentarer*. Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3749>
- ★ Vallberg Roth, A-C. (2016). *Undervisning i förskolan, flerstämmig undervisning och sambedömning i förskolan?* Ifous rapportserie 2016:1. Stockholm: Ifous.

APPENDIX

BILAGA 1: SAMTYCKESBLANKETT

Uppsala 2018-03-23

Hej!

Vi, Karin Monie (Blomman) och Johanna Sturesson (Kotten) kommer under 2018 att skriva en utvecklingsartikel som handlar om pedagogens roll i barnens lekar.

Utifrån att vi deltar i FoU programmet Undervisning i förskolan, har vi genom Malmö Universitet, Ifous och Skolporten fått möjlighet att skriva en utvecklingsartikel. Vi har valt att skriva en artikel som rör pedagogens agerande i undervisning och barns lek.

Den metod vi kommer att använda oss av avser aktionsforskning. Det innebär att vi gör en kartläggning av vad vi redan vet och utifrån det genomför en aktion som innebär en förändring i verksamheten. Därefter genomför vi en analys och värdering av det resultat vi fått fram. Vår förhoppning är att genom att skriva och genomföra denna artikel att kunna utveckla pedagogens agerande i barnens lekar och därigenom få en ökad kunskap och förståelse för hur viktig vår roll som pedagog är i förskolans verksamhet.

Alla som är delaktiga kommer naturligtvis att vara anonyma och deltagande är frivilligt. Det material som samlas in kommer efter att artikelns utgivande att förstöras.

Vi vill på detta sätt ge er information om vårt utvecklingsarbete och att ni ger ert samtycke till att pedagoger eller barn finns med på foton och i dokumentationer av pedagoger.

Har ni frågor hör gärna av er till Karin Monie 727 73 65 eller Johanna Sturesson 727 73 63

Fråga om deltagande

Ja

Nej

Barnets namn: _____

Pedagogens namn: _____

Vårdnadshavare: _____

Namnförtydligande: _____

Vårdnadshavare: _____

Namnförtydligande: _____

Ort: _____

Datum: _____

Didaktisk planering - undervisning

<p>Mål med utmaningen/uppdraget (vad och varför?)</p> <p>Att fånga in barnens tankar om sin rollek med Marvel superhjältar.</p> <p>Att få fatt i det som barnen lockas av i leken. Utifrån detta vill vi skapa ett pluralistiskt upplägg som kan synliggöra olika alternativ och möjligheter i leken.</p> <p>Vi vill få barnen att reflektera och tänka själva, grundat på kunskaper och personliga erfarenheter.</p>	<p>Datum:2018-03-01</p> <p>Pedagog/er som deltar: Förskollärare Karin Monie, Förskollärare Johanna Stuesson (Observatör – Skuggning)</p> <p>Projekt: Utvecklingsartikel – Marvelmöte</p> <p>Målområde: Utveckling och lärande, Normer och värden</p> <p>Utmaning/uppdrag till barnen: Berätta om Marvelleken – den verkar så kul!</p> <p>Barn: 5 barn</p>
<p>Mina/våra förväntningar/det här är jag/vi nyfikna/nyfikna på (varför?):</p> <p>Att som förskollärare gå in i leken och skapa ett undervisningstillfälle. Vår förväntan är att få fram vad det är som intresserar barnen i leken. Innehållet i leken. Handlar det om makt? Kontroll? Förvandling? Ont och gott? Att kategorisera tex förmågor? Vad kan förskolläraren utifrån detta lägga till i undervisningen ur ett pragmatiskt perspektiv? Vilka blir riktninggivarna?</p> <p>Vad och hur ska vi/jag dokumentera: En förskollärare observerar genom skuggning och för ett löpande protokoll. Observationen riktas mot pedagogens agerande, val av riktninggivare och barnens egna tillägg.</p>	
<p>Val av material, plats/miljö, andra tillägg (Vad och var?): Inne i hemvistens stora rum, på en rund samlingsmatta</p> <p>Barnens tidigare erfarenheter: Barnen leker ofta Marvelsuperhjältar. Några av barnen har erfarenhet av superhjältarna från film och Youtube. Andra har fått kunskap om superhjältarnas attribut från sina kompisar.</p>	<p>Introducering – Så här ska jag/vi introducera utmaningen/uppdraget för barnen (Hur?):</p> <p>Förskolläraren bjuder in barnen till ett: ”Marvelmöte - för att berätta om leken”</p> <p>Pedagogens/pedagogernas roll: Att vara aktivt lyssnande och genuint intresserad. Att ställa stödfrågor (nedskrivna) och göra medvetna val av riktninggivare.</p> <p>Barnens möjlighet till delaktighet: Det är barnens möte – de berättar för förskolläraren om leken. De får möjlighet att tala om vad de vill lägga till. Hur leken kan utvecklas.</p>

Didaktisk planering - undervisning

<p>Mål med utmaningen/uppdraget (vad och varför?)</p> <p>Att belysa möjliga sätt att arbeta pluralistiskt.</p> <p>Att hitta sätt att vara närvarande i barnens lek och möta dem i deras intresse och val av lek.</p> <p>Att utveckla barnens förmåga att reflektera kritiskt kring lekens innehåll.</p> <p>Att synliggöra olika sätt att agera på – olika synsätt.</p>	<p>Datum: 2018-05-28</p> <p>Pedagog/er som deltar: Förskollärare Karin Monie, Förskollärare Johanna Sturesson (Observatör – Skuggning)</p> <p>Projekt: Utvecklingsartikel – Marvelmöte</p> <p>Målområde: Utveckling och lärande, Normer och värden</p> <p>Utmaning/uppdrag till barnen: Vad blir möjligt i leken när vi är i den här miljön? Vad är inte OK i leken?</p> <p>Barn: 5 barn</p>
<p>Mina/våra förväntningar/det här är jag/vi nyfikna/nyfikna på (varför?):</p> <p>Hur kan förskolläraren utveckla leken i ett samspel mellan barnen? Hur kan förskolläraren lägga till en omorienterande riktningssivare och vad kan bjuda in barnen till att kritiskt reflektera kring lekens innehåll?</p> <p>Vad och hur ska vi/jag dokumentera: En förskollärare observerar genom skuggning och för ett löpande protokoll. Observationen riktas mot pedagogens agerande, val av riktningssivare och barnens egna tillägg.</p>	
<p>Val av material, plats/miljö, andra tillägg (Vad och var?):</p> <p>Lek i stort rum med rörelseytor på hemvisten. Kostym: Tygcaper i olika färger Material att bjuda in till rörelse och som skapar nivåskillnader – 2 st trätunnlar att krypa i och ovanpå, tratt att snurra i, tygtunnel,</p> <p>Barnens tidigare erfarenheter kopplat till dessa val: Allt material är bekant utom trätunnlarna. Men barnen har inte haft dem tillgängliga i sin Marvellek.</p>	<p>Introducering – Så här ska jag/vi introducera utmaningen/uppdraget för barnen (Hur?):</p> <p>Bjuda in barnen till ett till Marvelmöte . denna gång i ett stort rum med materialet väl synligt och tillgängligt. Inleda med att återkoppla till samtalet i förra Marvelmmötet. - Kan vi leka Marvel här och nu tror ni?</p> <p>Pedagogens/pedagogernas roll: Att ställa utmanande frågor och synliggöra olika alternativ i leken för att skapa möjlighet för barnen att reflektera och uttrycka egna åsikter.</p> <p>Barnens möjlighet till delaktighet: Det är barnens agerande och refletkerande som för innehållet i aktionen framåt.</p>

Didaktisk planering - undervisning

<p>Mål med utmaningen/uppdraget (vad och varför?) Fånga upp det som de gör i den fria stunden. "Vara närvarande" i det som sker och försöka ge barnen pluralistiska riktninggivare.</p>	<p>Datum: 2018-04-26 Pedagog/er: Förskollärare Johanna Sturesson Förskollärare Karin Monie (Observatör – Skuggning) Projekt: Utvecklingsartikel Målområde: Utveckling och lärande, Normer och värden Utmaning/uppdrag till barnen: Lek i rörelserum Barn: Ngra hallon 2-2,5 år</p>
<p>Mina/våra förväntningar/det här är jag/vi nyfikna/nyfikna på (varför?): För att få fatt i det barnen gör och öka deras medvetenhet. Sätta ord på det de gör och utmana deras förståelse och tänkande. För vem: För att ge barnen fler möjligheter att utveckla sitt tänkande i den fria leken. Om möjligt utmana normer och få dem att tänka kritiskt.</p> <p>Vad och hur ska vi/jag dokumentera: Loggbok ev film</p>	
<p>Val av material, plats/miljö, andra tillägg (Vad och var?): Klicka eller tryck här för att ange text.</p> <p>Barnens tidigare erfarenheter kopplat till dessa val: Klicka eller tryck här för att ange text.</p>	<p>Introducering – Så här ska jag/vi introducera utmaningen/uppdraget för barnen (Hur?): Klicka eller tryck här för att ange text.</p> <p>Pedagogens/pedagogernas roll: Delta i den lek som pågår, där den pågår. Genom ett medvetet förhållningssätt, deltagande och närvaro (visa intresse, vara på huk). Medvetna riktninggivare (lapp).</p> <p>Barnens möjlighet till delaktighet: Klicka eller tryck här för att ange text.</p>

The background is a light teal color with a repeating pattern of white line-art icons. These icons represent various school subjects and items: a pencil holder with pens, an open book, a globe, a soccer ball, a lightbulb, a microscope, musical notes, a paperclip, a backpack, a briefcase, a pushpin, a notebook, a globe on a stand, a soccer ball, a leafy fruit, a pushpin, a paperclip, a globe, a lightbulb, a microscope, and musical notes.

SKOLPORTEN